

פרשת וישב

הליכות עולם לו

(חבקוק ג' ו')

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות	לוח אור החיים
17:45	17:12	16:21*	י-ם
17:40	17:08	16:17	ת"א
17:40	17:08	16:17	חיפה
17:44	17:12	16:21	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 16:01

היינו כחולמים

מאוד, ולכן שניהם היו זועפים, שכל אחד ראה שהחלום לא מתאים לפתרון, ולכן הוצרכו לפותר שיפתור את החלום. והקב"ה מראה להם כל זאת בכדי לסובב את עלייתו של יוסף למלך מצרים, בכדי שבבוא העת ימליצו עליו לפני פרעה, ובכל זאת כאשר נתבונן יותר בחלום שר המשקים, נראה שגם הקב"ה רומז לו ליוסף שדרכו הוא עתיד לצאת, ויוסף מבין זאת מעצם החלום. שהנה כאשר פותר יוסף לשר המשקים שהוא ינצל, מיד הוא מבקש ממנו שיזכיר אותו איתו גם כן, ולכאורה זו בקשה תמוהה, וכי באיזו זכות יוציא שר המשקים את יוסף מן הבור. אבל כאמור יוסף גומד זאת מהחלום, שכן כאשר מספר לו שר המשקים על חלומו, הוא רואה: נכוס פרעה פָּנֵי יוֹסֵף וְנָאֵחַ אֶת הָעֵנְבִים וְאָשְׁחַט אֹתָם אֶל כּוֹס פְּרֵעָה וְאָטַמְן אֶת הַכּוֹס עַל כַּף פְּרֵעָה. ולכאורה יש כאן יתור, מדוע הראו לו שכוס פרעה בידו, ואח"כ הוא סוחט את הענבים אל הכוס ונותן את הכוס אל פרעה, די היה לומר, שהוא סוחט את הענבים לכוס פרעה ונותנה לו, וכמו כן מדוע נאמר שנתן הכוס בכף פרעה ולא ביד פרעה.

ונראה לומר בס"ד, שהכוס מרמז אל מידת המשפט, כוס בגימטריא אלוקים שהוא מידת הדין, וגם השופטים נקראו כן, כמו שנאמר (שמות כ"א ו') וְהִגִּישׁוּ אֶדְנִי אֶל הָאֱלֹהִים, וענבים גם רומזים אל מידת הדין וכמו שאמרו רבותינו לגבי הרואה ענבים בחלום (ברכות נ"ו:). והנה בזה שהראו לו את הכוס בידו, הבין יוסף שבידו יהיה גם דינו של יוסף להצילו מבית הכלא, וזאת על ידי ששר המשקים לוקח את הענבים וסוחטן, והיינו שמוציא את דינו לאור, ואת הכוס הוא נותן על כף פרעה, שבזה הוא מכריע את כף פרעה המלך עליו לטובה, ולכן אינו נותן ביד פרעה, שאז היה משמע שכוס הדין עדיין בידו להחליט, אלא בכפו, ובשל כך מיד התנפל עליו יוסף וביקש ממנו להזכירו לפני פרעה.

ואולם מה שנענש על כך יוסף שנשאר עוד שנתיים בכלא, שאע"פ שהראו לו בחלומו שהצלתו תיעשה על ידי שר המשקים וכמו שבאמת היה, מ"מ לא הראו לו זאת בכדי לבקש משר המשקים, אלא רק בדרך רמז עמוק יותר הראו לו בכדי לתלות בשחוננו בה' שישועתו כבר מצפה לו וקרובה, ואולי בכדי שיעשה תשובה ויזרוז את גאולתו, [שהרי יוסף ישב בכלא עשר שנים כנגד הצער שציער לעשרת אחיו שהוציא דיבתם רעה, כמבואר בבעל הטורים בפרשתנו (ל"ט כ)].

והנה כידוע אמרו רבותינו (חולין צ"ב.) שכל החלום הזה רומז לעתיד, אם לעתיד הקרוב לגאולת מצרים, ואם לעתיד הרחוק יותר או וקרוב אלינו היום היא הגאולה העתידה, גפן אלו ישראל, ושלושה כוסות הנזכרים בפסוק הם השלושה כוסות של פורענות שעתידי הקב"ה להשקות את מצרים, ומהכוס השלישית ישתו מצרים ביחד עם כל הגוים, ואמנם אנו לא ראינו את החלום, ולא שמענו אותו כמו יוסף, אבל אנחנו קוראים אותו מהתורה, וא"כ בודאי שהתורה רוצה לרמז גם לנו, שסופם של כל הגוים קרב, אך לא בכדי שנבקש עזרה מגוים אחרים אלא בכדי שנתקן את מעשינו ונהיה ראויים לגאולה. ובוזה נראה לפרש האמור לגבי הגאולה (תהלים קכ"א ו') בְּשִׁבּוֹב ה' אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן חֲלֹמִים. דהיינו כמו חלומו של יוסף, שאיננו יודעים מה יהיה והמצב מסוכן, אבל לבסוף הכל מוביל אל הגאולה, וכשהיא תבוא ימלא שחוק פיננו, על כל מה שעברנו כל השנים בגלות, ולשונונו רינה והודאה איך סובב ה' הכל לטובתנו, ה' יזכנו במהרה לגאולה שלימה בחסדים וברחמים גמורים.

פרשתנו פותחת בחלומותיו של יוסף הצדיק ומסיימת בחלומותיהם של שר המשקים ושר האופים, ובד"כ כאשר תחילת הפרשה וסוף הפרשה עסוקים באותו ענין, זה מראה שכל הפרשה היא מאותו ענין, ובאמת המתבונן בין החלומות לחלומות יראה שהתורה מספרת כל מה שאירע ליוסף הצדיק מאז חלומותיו, וכאשר נתבונן יותר נראה שכל מה שאירע עימו מאז חלומותיו, הכל מוביל את יוסף לקראת פתרון חלומותיו שלו, ממש הכנה לקראת התגשמותן הטובה, שהרי פתרון חלומותיו היה שהוא יהיה מלך על כולם, ובכדי להגשימו צריך שיגיע למצרים, שהיתה המעצמה באותם שנים, ולטפס שם בסולם המלוכה, מה שלא יקרה באופן טבעי לעולם, שהרי יוסף בן ארץ זרה והוא עברי, ולעולם לא יתנו לו לעלות למלוכה, אבל לאלוקים פתרונים, והוא מסובב הכל לקיים גזירתו, ובכך גורם ליוסף להמכר לעבד פושט להגיע אל ארמון המלוכה אמנם לא אל המלך אלא אל השר פוטיפר, וכמו כן הוא מגיע אל כמלך אלא כעבד, אבל כבר מכאן מתחילה הצלחתו ועלייתו, עד שלבסוף פותר את חלומותיהם של שר המשקים והאופים ומזה הוא נהיה מלך.

והדבר מענין יוסף מתחיל כחולם חלומות ולבסוף הופך להיות פותר חלומות, ונראה שמרמזים לו שהנה גם חלומותיו הולכים לבוא לידי פתרון, ונראה עוד שכבר מתחילת הפרשה רומזת לו התורה שהוא יהיה מלך על ידי החלומות, ולכן הראו לו בחלום את דבר מלכותו, להכין אותו בבוא העת אל מלכותו, שהנה בסוף הפרשה באים שר המשקים והאופים לבית הכלא, ויוסף היה אחראי עליהם ולאחר מספר ימים, וַיִּחְלְמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלָמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד אִישׁ פָּתְרוֹן חֲלָמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֹפֶה (מ' ה'), ופירש רש"י: כל אחד חלם חלום שניהם, שחלם את חלומו ופתרון חבירו.

ויש להבין מדוע עשה הקב"ה שכל אחד יחלום על הפתרון בכלל, הלא בדרך כלל האדם אינו חולם את פתרון חלומו בחלום, ומדוע להם הראו את הפתרון, ועוד צריך להבין מדוע סובב הקב"ה בצורה כזו שכל אחד יחלום את הפתרון של חבירו, ולא כל אחד את הפתרון של עצמו. ובכלל צריך להבין מדוע הוצרכו לפותר חלומות הלא כל אחד עם מעט דמיון יכול לפתור את החלום, שהרי לשר המשקים הראו יין בחלומו שמוזג לפרעה, האם אין זה פשוט שבקרוב יוציאו אותו להמשיך במלאכתו, וכן לשר האופים הראו סלים ובהם מכל מאכל פרעה מעשה אופה, אלא שהפעם אין הוא נותן לפרעה, אלא העוף אוכל אותם מעל ראשו, האם אין זה מרמז לכך שיתלו את שר האופים, וכבר מפורש כן בתורה (שם) איש כפתרון חלומו - כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא עליהם. וכן הוא בפרשה הבאה (מ"א י"א י"ב), עיין שם ברש"י, א"כ למה היו צריכים לפותר חלומות. ועוד קשה מדוע היו פני שניהם זועפים, הרי כאמור לשר המשקים הראו לו חולם טוב, ומה לו להיות סר וזועף.

אבל נראה שהקושי מתורצות האחת בשניה, שבאמת אם הקב"ה לא היה מראה להם פתרון בחלום, כל אחד היה פותר לעצמו את החלום, שהרי הוא כל כך ברור ופשוט, אבל בכדי שיצטרכו לפותר חלומות הראה להם הקב"ה כל אחד את פתרון חבירו, ושר המשקים בניגוד לחלום שבו הוא חוזר להשקות את פרעה, כפתרון הוא רואה את עצמו תלוי על העץ, ואילו שר האופים שבחלומו מבין שיתלו אותו, רואה את עצמו מוזג משקה למלך מצרים, וזה בלבד אותם

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן בת רחל, ולהבדיל לעיני משה בן הרוש בן אסתר

הליכות והלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות ליל שבת (סדר הקדוש)

שנביא לקמן, עיין בשו"ת רב פעלים (ה"ב סי' מ"ו) ובשו"ת תורה לשמה (סי' ק"ג). וגם החיד"א מתיר בנוסח קבוע כמו שחיבר תפילות לאומרם בשמחת תורה, ומה שאסר לומר נוסח רבון כל העולמים הוא כנראה מפני שאר הטעמים שכתב, שיש בה דברים שאין ראוי לאומרם, וכמה דברים שאומר ואינו עושה, וכאמור מנהג האשכנזים לאומרה ומשמע שאינם חוששים לכל זה. [ונראה להשיב על הטענות שהוכרו בהלכה הקודמת, שאם אינו אומר בתפלת העמידה מותר להוסיף ולשבח, והזכרת עוונות נראה שלפי הפשט אין בו שום איסור ורק רבנו האר"י הזהיר על כך, ובקשר לבקשות מן המלאכים הוא מבקש מה' שיצוה למלאכים כמבואר למעין בתפלה. ולגבי הדברים שאינו עושה, מ"מ בשעת תפילתו הוא מתפלל בכל ליבו שיזכהו ה' לעשות כן, עם כי בבוא העת יתכן ולא יעשה, ואינו דומה למי שאומר שבעבר עשה דבר והוא לא עשה, שאז הוא משקר].

צט. עוד כתב בסדר תקוני שבת: ואחר כך בלי הפסק יאמר תכף פרשת אשת חיל מראשה לסופה, כנגד השכינה וכו', ויכוין שהם עשרים ושנים פסוקים כנגד עשרים ושנים צינורות של מעלה, שבעת הזאת הם פתוחים ומריקים שפע וברכה מהבריכה העליונה מראש כל הכתרים. ע"כ. והעתיק לשונו הבן איש חי (ש"ש בראשית כ"ט). [ובאמת שבדברי רבנו האר"י לא נזכר לומר פרק אשת חיל, אך גדולי האחרונים והב"ח הביאו ועשו גם דברים שלא נזכרו בדברי רבנו האר"י, והמקור לכך כאמור הוא בסדר תקוני שבת, ולא כמ"ש בספר שיבת ציון (ה"א ע"ג ר"ג) שהמקור לכך הוא בדברי החמדת ימים, שכן הספר חמדת ימים נדפס למעלה מחמישים שנה לאחר הסדר תקוני שבת, ומה ששלח שם בהערת לעיין בשו"ת רב פעלים ה"א סי' ג' צריך לומר סי' י"ג, ואולם מ"ש לפרש שאומרים אשת חיל כנגד השכינה שנקראת כן, זכה לכוין בזה לדברי התיקוני שבת שכתב כן במפורש]. ובספר חמדת ימים (שבת פרק ז) כתב וז"ל: ויאמר פרשת אשת חיל מראשה לסופה בנועם קולו ובגילה וברעדה, ואיש המשכיל יאמר אותה בישיבה, דמילין דעלמא תתאה בישיבה כמו שכתוב בזוהר פרשת אמור. ע"כ. [הוא דף צז ע"ב ברע"א מהימנא שם מבואר שעלמא תתאה היינו המלכות, וכ"כ רבנו האר"י שכל עניני הזכר הם בעמידה ועניני הנקבה הם בישיבה כמבואר בשער הכונות (דף נב ע"ג), וא"כ כיון שאשת חיל היא לתיקון השכינה א"כ צריך לאומרה בישיבה]. ואולם מנהג העולם לומר אשת חיל בעמידה, וכך מוכח ממרוצת לשון הב"ח (שם) [שכתב: ואחר כך יעמוד במקום שיושב בו אצל השלחן וכו', ויחזור ויעמוד במקום שעמד בו קודם הקפה וכו', ואחר שעשה ההקפה השנית בהדס וחזר לעמוד במקומו הראשון וכו', יאמר שלום עליכם וכו' ואחר כך בלי הפסק יאמר תכף פסוקים אשת חיל וכו', אחר כך תתחיל בהכנת המעשה, והוא כי בעודך עומד במקומך, תקבל הכוס בשתי ידך מאדם אחר וכו', עכ"ל. הרי שמתחילת הכנסו לבית ועד הקידוש הוא נשאר עומד], ולא ראיתי לאף אחד מהמקובלים המפורסמים שהביא דברי החמדת ימים הללו, ובדאי שאינו מעכב. [ונראה לי הטעם, שכל דברי זוהר ורבנו האר"י אמורים בסדר התפלה ולא בסדר הקדוש, ועוד נראה שאפילו בתיקוני המלכות תלוי היכן ומתיכן היא נתקנת, שאם הוא בראש המלכות אז דוקא צריך להיות בעמידה, וכמבואר בדברי רבנו האר"י בשער הכונות דף יז ע"ג, ועוד עיין במה שכתבנו כיוצא בזה בהלכה מ"ג, וכאן הרי כתב בסדר תקוני שבת שהיא מקבלת מראש כל הכתרים. וצ"ע].

צו. לאחר אמירת פיוט שלום עליכם כתוב בסדר תקוני שבת: ואומר בנחת בכוונה כנגד גופו ונפשו ורוחו ונשמתו פסוקים אלו: פִּי מְלַאכָיו יִצְנֶה לְךָ לְשִׁמְרֶךָ כָּל דְרָכֶיךָ (תהלים צ"א י"א), ה' יִשְׁמֶר צְאֲמֶךָ וּבֹאֲךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם (שם קכ"א ח). ע"כ. וכתב הבן איש חי (ש"ש בראשית כ"ט): ואח"כ יאמר כי מלאכיו וכו', ויכוין בשם יוה"ך שהוא בסופי תיבות פסוק זה, ובשם כלך שהוא רמזו באות כף של תיבת פִּי ובאותיות לך מתיבת מְלַאכָיו. עכ"ל. [ופסוקים אלו לא נזכרו כלל בדברי רבנו האר"י לאומרם בקדוש ליל שבת, אולם כאמור כך הם מסודרים בסדר תקוני שבת לאומרם אחר פיוט שלום עליכם, והכונה שכתב בפסוק כי מלאכיו, לקוחה משער הכונות (דף יז ע"ג), מענין הכונות בעת המגיפה ואינה קשורה ליל שבת, ואולי רצה לקיים בזה דברי הסדר תקוני שבת שיאמר הפסוקים בכוונה, והוא כתב את כונת רבנו האר"י, ואולם לא ראיתי בסדר הרש"ש (כת"י הרב עיני) שהביאו כונה זו על הפסוק הנזכר כאן בקדוש ליל שבת, ומ"מ המכוין לא הפסיד. ולפי הפשט נראה שמאחר שבפיוט שלום עליכם ביקשנו מהמלאכים שיברכונו, לכן כעת אנו מביאים את הפסוק המדבר מענין ציווי ה' שהמלאכים ישמרונו].

צז. בסדר תקוני שבת לאחר הפיוט שלום עליכם והפסוקים הנזכרים מופיעה תפלה הפותחת במילים רבון כל העולמים, והיא בקשה מיוחדת במינה לשמירה והצלחה לנו ולכל בני ביתנו [ומהמילים שבתוכה חיברו בדורנו כמה שירים], והיא נכתבה בכל סדורי האשכנזים, ואולם כתב החיד"א (מחזיק ברכה סי' רס"ב ס"ק ג'): עיני ראו שלמים וכן רבים שמנעו לאומרה והזהירו על כך, האחד משום אל ישאל אדם צרכיו בשבת, ועוד מכמה דברים שאין ראוי לאומרם, וכמה דברים שאומר ואינו עושה, וכן ראוי שלא לאומרה. עכ"ל. [וציין לבסוף לשו"ת שאלת יעבץ (ה"ב סי' קפ"ה) שם כתב שגם הוא נמנע מלאומרה, ע"ש. והאחרונים הביאו דברי החיד"א להלכה, כמבואר בחסד לאלפים (סי' רע"א אות ט"ו), ועוד. ומה שכתב בטענתו השניה מכמה דברים שאינו ראוי לאומרם, נראה לי שכונתו למה שכתחילה משבח לה' על סדר האלף בית, וכבר אמרו חז"ל (ברכות ל"ג): שלא ישבח לה' יותר ממה שתיקון אנשי כנסת הגדולה. ויש שם גם הזכרת עוונות ופשעים שאנחנו נוהרים שלא להזכירם בשבת כמו שכתב רבנו האר"י (שער הכונות דף צ ע"א). וכן יש בה בקשות מן המלאכים (עיין לעיל הלכה צ"א). ומה שכתב עוד החיד"א בטענתו השלישית שיש כמה דברים שאומר ואינו עושה, נראה שכונתו למה שאומר בסוף התפלה "לזוכרו ולהתענג ביתר נשמתו" היינו שיזכור את ה' בנשמה יתירה שבו, ומי שאמר שיזכור באמת, וכן "אשבות כאשר צויתני", ואולי לא ישמור כהלכה, וכן "אגיד גדולתך ברינה", "אשמור לחוקך ופקודיך בלי עצב", "ואתפלל כדת וכראוי וכנכון", כל אלו לשונות שקשה לקיימם]. וכנראה שמפני כך אינה נמצאת בסדורי הספרדים כלל. [וכמו שתראה בסדר בית מנוחה ובסדר חסד לאברהם משנת תר"ה שאינו מופיע, והם נסדרו ע"פ דברי החיד"א כידוע, וגם ההלכות שם מובאות ממנו, ואמנם בסדר בית דוד ושלמה שנדפס בשנת תרצ"ד, הביאו תפלה זו, והוא לקוח מסדר תפלת החודש שיצא בליוורנו בשנת תרנ"ג, אבל בכל הסדורים שלאחר מכן אינו מופיעה, וכנראה שבדורות האחרונים כמה מסדורי הספרדים הכניסו תפלה זו בסדורים, וכנראה לא ידעו מדברי החיד"א שמנע אמירתה, ובאו האחרונים יותר והשמיטה].

צח. ומכל מקום נראה שבאמת מן הדין מותר לאומרה כל שכן הוא טופס ברכה קבוע ואינו מוסיף לבקש בקשות מליבו. [כמבואר באחרונים לגבי בקשת יהא רעוא